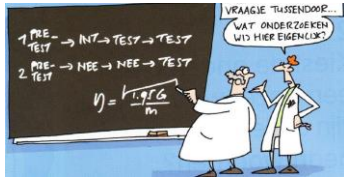

Docentonderzoek Bijeenkomst 6

Data verzamelen

- Onderzoeksplannen: methode
- Vandaag: onderzoeksinstrumenten maken
- *Ontwerp*

1

Data verzamelen

- Gericht: moet bijdragen aan beantwoorden onderzoeksvraag.
- Onderzoeksvraag is leidend voor wat, wie en op welke manier
- Instrumenten: middelen die je helpen om op eenduidige wijze data te verzamelen
- Bestaande instrumenten of zelf instrument maken

2

Ethische aspecten van onderzoek

1. Vrijwillige deelname
2. Vooraf duidelijke uitleg over doel en werkwijze
3. Verwerking van gegevens: vertrouwelijk, liefst anoniem
4. Uitkomsten hebben geen nadelige gevolgen voor respondenten
5. Onderzoek wordt eerlijk en objectief uitgevoerd

3

Instrumenten

Onderzoeksmethode	Onderzoeksinstrument
Tekstbronnen bestuderen	Kijkkader
Observeren	Observatieschema
Bevragen	- Interviewleidraad - Vragenlijst / enquête - Toets
Bezoeken	Kijkkader, observatieschema, interviewleidraad ...

4

I Tekstbronnen bestuderen

Kijkkader met concreet omschreven kijkpunten

Bijvoorbeeld: lesmateriaal bestuderen op culturele diversiteit

Kijkpunten: in hoeverre komt voor:

- personen met verschillende achtergronden;
- situaties buiten Nederland;
- situaties waarin interculturele communicatie plaatsvindt

5

II Observeren

- **Observatieschema**
- Doelgericht kijken naar situaties in de onderwijspraktijk
- Opbrengst: inzicht in wat er daadwerkelijk gebeurt in de praktijk
- Nadeel: tijdsintensief; objectiviteit?

6

Observeren: hoe

Enmalig (eenmalige situatie)	Vaker (verschillende tijdstippen, situaties, verloop over tijd)
Participerend (validiteit +; objectiviteit -)	Niet-participerend (validiteit -; objectiviteit +)
Direct (directe registratie)	Indirect (opname maken)
Natuurlijke situatie: veld	Kunstmatige situatie: laboratorium (opdracht; rollenspel)

7

Observatie-instrumenten

Minder gestructureerd:

- observatieschema met observatiedoel en observatiepunten

Gestructureerd: observatiecategorieën en punten:

- **Of** iets voorkomt: per tijdseenheid registreren;
- **Hoe vaak** iets voorkomt: elke keer dat gedrag voorkomt turven;
- **Hoe lang** iets duurt: gedrag + duur ervan;
- **In welke mate** of hoe intens iets voorkomt: beoordelingsschalen (betrouwbaarheid en objectiviteit -)

8

Voorbeeld: Observatieformulier (ICALT)

Veilig en stimulerend respect voor leer-ki-maat	...toont in gedrag en taalgebruik respect voor leer-ki-maat	1 2 3 4	...laat leerlingen uitspreken	0 1
			...luistert naar wat leerlingen te zeggen hebben	0 1
			...maakt geen rolbepalende opmerkingen	0 1
	...zorgt voor een ontspannen sfeer	1 2 3 4	...spreekt de leerlingen op een positieve manier aan	0 1
			...reageert met humor en stimuleert humor	0 1
			...accepteert dat leerlingen fouten maken	0 1
			...straalt warmte en empathie uit naar alle leerlingen in de klas	0 1
	...ondersteunt het zelfvertrouwen van leerlingen	1 2 3 4	...koppelt op een positieve manier terug op vragen en opmerkingen van leerlingen	0 1
			...geeft leerlingen complimenten over hun werk	0 1
			...honoreert de bijdragen van leerlingen	0 1
	...zorgt voor wederzijds respect	1 2 3 4	...stimuleert leerlingen naar elkaar te luisteren	0 1
			...treedt op wanneer er om leerlingen wordt gelachen	0 1
			...houdt rekening met (culturele) verschillen en eigenaardigheden	0 1
			...bevordert de onderlinge solidariteit onder leerlingen	0 1
			...bevordert dat leerlingen activiteiten als groepsgebeurtenis ervaren	0 1

9

Observatieverslag

Achtergrond:

- doel
- observatiepunten
- informatie over plaats, datum, tijd, situatie

Geobserveerd gedrag:

- waarneembaar gedrag
- vermijd interpretaties en waarderingen
- context: wat ging vooraf, wat volgt

10

III Bevragen

Onderzoeksvraag is leidend voor wat, wie en op welke manier

- **Wat:** gedrag; kennis; meningen, gevoelens; ideeën, adviezen
- **Wie:** leerlingen, leraren, directie, ouders...
Allemaal of steekproef:
 - Random (representatief beeld)
 - Selectie op bepaalde criteria

11

Bevragen: aandachtspunten

- Begrippen en aanduidingen (*veel, goed*) kunnen verschillend geïnterpreteerd worden
- Mogelijke invloed van de context: aanwezige personen, plaats, tijdstip
- Vraagstelling; niet suggestief!

12

Bevragen: mondeling of schriftelijk

Mondeling:

- **Individueel interview** (gevoelig thema, geen beïnvloeding)
- **Focusgroep** (reacties op elkaar, verschillende perspectieven).

Denk na over: grootte en samenstelling groep

Schriftelijk: **Vragenlijst/enquête**

Voordeel: tijd

Nadeel: verschillende interpretaties, niet doorvragen

13

Bevragen: mondeling of schriftelijk

(bron: Baarda, 2014)

	Mondeling	Schriftelijk
Respondentvriendelijk	Ja	Nee
Respondent heeft tijd om na te denken over antwoorden	Nauwelijks	Ja
Controle op beantwoordingproces	Ja	Nee
Ingewikkelde vragen en beantwoordingprocessen mogelijk	Ja	Nee
Anonimiteit	Niet	Wel
Invloed interviewer	Mogelijk probleem	Geen probleem
Vorbereidingstijd	Veel, trainen interviewers	Veel, grondig ontwikkelen en testen van vragenlijst
Algehele afname en verwerkingstijd	Veel	Relatief weinig
(Gedeeltelijke) non-respons	Wanneer afspraak gemaakt, nauwelijks	Veel/hoog

14

Liever interview dan enquête als

- vragen veel toelichting nodig hebben
- er veel open vragen worden gesteld.

Voordelen van interview:

- vraagt minder van de respondent (taalvaardigheid, discipline)
- gegevens zijn completer; doorvragen, meer achtergrond

Nadelen:

- kost veel tijd
- minder anoniem
- invloed interviewer, context

15

Bevragen: individueel of groep

(bron: Baarda, 2014)

	Individueel	Groep
Respondentvriendelijk	Ja	Ja, men is vaak al aanwezig
Respondent heeft tijd om na te denken over antwoorden	Nee	Nee
Controle op beantwoordingproces	Zeer goede controle op beantwoordingproces	Beperkte controle achteraf mogelijk
Ingewikkelde vragen en beantwoordingprocessen mogelijk	Ja	Is hier wat lastiger
Anonimiteit	Niet	Niet
Invloed interviewer	Mogelijk probleem	Mogelijk probleem, leiden groep ook extra moeilijk
Algehele afname en verwerkingstijd	Veel	Levert veel tijds winst op
(Gedeeltelijke) non-respons	Wanneer afspraak gemaakt, nauwelijks	Heel laag, men is immers al aanwezig
Invloed groep	Niet	Positief: groep kan inspireren, negatief: groepsdruk

16

IIIa Het interview

Interviewleidraad (stappenplan) met:

- Doel, manier van vastleggen, afspraken met respondenten (anonimiteit, terugkoppeling, duur)
- Opbouw: onderwerpen/thema's en volgorde
 - Inleiding (kennismaking; doel onderzoek; afspraken)
 - Kern (thema's)
 - Slot (aanvulling, afspraken, dank).

17

Soorten interviewvragen

Gesloten vragen:

- Gericht, bij veel voorkennis.
- Ja-nee; keuze; schaal/stelling.
- Als controlevraag (juist begrepen).
- Efficiënt, vergelijking mogelijk.

Open vragen:

- Explorierend, minder voorkennis van interviewer.

Afwisseling open-gesloten vragen.

Typen vragen (inleidend, verdiepend, ...): zie boek, p. 214-219

18

III b Vragenlijst

De vragen

- Blokken van vragen die bij elkaar horen
- Van algemeen naar specifiek (trechter)
- Antwoordmogelijkheid: *weet ik niet, niet van toepassing, geen mening*
- Filtervragen (overslaan indien niet van toepassing)
- Eenduidig en helder formuleren (enkelvoudige vragen, heldere zinsbouw, vermijd moeilijke woorden; geen dubbele ontkenningen)

19

Vragenlijst: vraagtypen

- Open vragen: diverse antwoorden; moeilijker te analyseren
- Gesloten vragen:
 - Enkelekeuzevragen (1 mogelijkheid kiezen)
 - Meerderekeuzevragen (meerdere mogelijkheden kiezen; uitputtend of: *anders, namelijk.....*)
 - Vragen met getal als antwoord (vergelijkbaarheid)
 - Schaalvragen: stelling op schaal zetten
 - Rangordevragen: antwoorden in volgorde zetten

20

Vragenlijst: opbouw

Bestaande vragenlijst of eigen vragenlijst opstellen.

Opbouw:

- Informatie vooraf

Doel onderzoek, verwerking resultaten, anonimiteit, terugkoppeling, contact onderzoeker

- Instructie over hoe in te vullen; antwoordmogelijkheden (1 of meerdere antwoorden)

Let op:

- Niet te lang (dan minder nauwkeurig ingevuld)
- Pilot: uitproberen bij enkele respondenten.

21

IIIc Toets

- Kennis of vaardigheden
- Onderzoeksvraag: zijn leerdoelen gehaald?
 - ontwikkeling; leervorderingen; leereffect van een aanpak.
- Methodegebonden of onafhankelijke toetsen
- Zelf toets maken: doel vaststellen; inhoud erop afstemmen; nauwkeurig formuleren (kort, zakelijk); voldoende opdrachten, tijd
- Vraagvormen:
 - open (mondeling; essay; opdrachten)
 - gesloten (ja/nee; meerkeuze; matching).

22

IV Bezoeken

- Doel van bezoek (welke deelvraag)
- Plannen: wanneer, wie, wat, hoe (bestuderen, observeren, bevragen)
- Contact leggen en afspraken maken (bijv over wat er met resultaten gebeurt; anonimiteit)
- Verslaglegging: kort na je bezoek (vers); geef context van school/instelling
- Terugkoppeling

23

Stappenplan voor het maken van een instrument

- Uitgangspunt: doel van het instrument
- Lijst met kernbegrippen
- Opsplitsing van kernbegrippen in deelaspecten
- Omzetten van kernbegrippen en deelaspecten in kijkpunten, observatiepunten, vragen/stellingen
- Ordening aanbrengen
- Voorleggen aan anderen en pilot

24

Stappenplan

Doel	Kernbegrip	Deelaspecten	Kijkpunten Observatiepunten Vragen/stellingen
doel	Kernbegrip 1	Deelaspect 1.1	
		Deelaspect 1.2	
	Kernbegrip 2	Deelaspect 2.1	
		Deelaspect 2.2	
		Deelaspect 2.3	

TILBURG UNIVERSITY www.docentonderzoekbrabant.nl

25

Stappenplan voor instrument: voorbeeld enquête

Doel	Kernbegrip	Deelaspecten	Kijkpunten Observatiepunten Vragen/stellingen
Vaststellen van waardering groepswork door leerlingen	Organisatie van samenwerking	Samenstelling van groepen	Ik zit in een fijne groep.
		Verdeling van taken	Ik moet veel meer doen dan anderen in deze groep.
	Opbrengst van samenwerking	Kennis delen leders expertise gebruiken ...	Samen weten we meer dan elk alleen. We kunnen in deze groep van elkaar leren.

TILBURG UNIVERSITY www.docentonderzoekbrabant.nl

26

Aan de slag

Starten met opstellen onderzoeksinstrument; gebruik het stappenplan
Overleggen over je methode en instrumenten: critical friends groepje

Vragen/ informatie over:

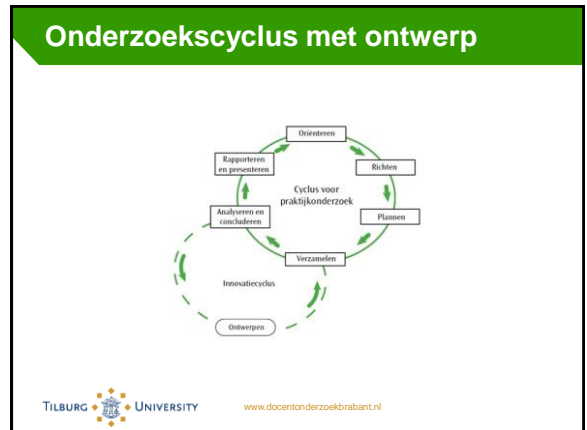
- je onderzoeksplan
- maken van een ontwerp (hoofdstuk 8, boek)

Gebruik van Qualtrics

- Software voor online enquêtes
- Beschikbaar gesteld door Tilburg University
- <https://login.qualtrics.com/login>

TILBURG UNIVERSITY www.docentonderzoekbrabant.nl

27

28

Ontwerpen

- Innoveren
Doelbewuste invoering van een ontwerp om verandering in de praktijk te realiseren.
- Ontwerp
Een uitgewerkt idee, gebruik of object. Bijv een lesmodule, een nieuwe werkvorm, een protocol ..
- Als nieuw ervaren door de doelgroep: kan ook een toepassing of aanpassing van een bestaand ontwerp zijn

TILBURG UNIVERSITY www.docentonderzoekbrabant.nl

29

Ontwerponderzoek

Eerste fase: beschrijven

- praktijkprobleem beschrijven; doel en vragen
- plannen, data verzamelen
- richtlijnen voor oplossing formuleren → **ontwerpeisen**

Tweede fase: innovatiecyclus

- **ontwerp** maken op basis van eisen
- uittesten in de praktijk, data verzamelen
- evt herontwerp maken, weer testen
- eindpunt: definitief ontwerp (oplossing probleem)

Rapid prototyping: korte 1e fase, herhaalde cyclus 2e fase

TILBURG UNIVERSITY www.docentonderzoekbrabant.nl

30

Ontwerpeisen

- Doelgroep: voor welke leerlingen?
- De leraar: welke leraren?
- Organisatorisch: budget, locatie, tijd...
- Pedagogisch, didactisch, vakdidactisch, inhoudelijk: methodiek, visie, doelen en inhouden.
- Zo concreet en eenduidig mogelijk beschrijven en verantwoorden.

Het ontwerp

- Hulpbronnen zoeken: wat is er al?
- Ontwerp maken: voldoende specifiek, gebruikersvriendelijk, aanvaardbaar voor de gebruikers, realiseerbaar
- Feedback vragen en zonodig aanpassen
- Testen van het ontwerp: volledig, op kleine schaal, in kleine delen
- Testcriteria:
 - Voldoet het aan ontwerpeisen?
 - Voldoet het in praktijk of komen er nieuwe eisen op?
- Zonodig: herontwerp maken en testen.